

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

АБАКІНА-ПІЛЯВСЬКА ЛЮДМИЛА МИКОЛАЇВНА

УДК 343.237 (477)

ІНСТИТУТ ПРИЧЕТНОСТІ ДО ЗЛОЧИНУ
В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України
МИРОШНИЧЕНКО Наталія Анатоліївна,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри кримінального права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
ФРІС Павло Львович,
Прикарпатський університет імені Василя Стефаника,
завідувач кафедри кримінального права;

кандидат юридичних наук, доцент
ЗАГОРОДНЮК Світлана Олегівна,
Одеський державний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології

Захист відбудеться «__» _____ 2014 р. о __ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий «__» _____ 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.І. Чанишева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Причетність до злочину є однією із найбільш складних кримінально-правових проблем. Чинне кримінальне законодавство України не закріплює причетності до злочину як самостійного інституту кримінального права, не містить її родового поняття. З існуючих кримінально-правових приписів не випливає чітких підстав притягнення до відповідальності усього кола причетних до злочину осіб. Така ситуація призводить до помилок у правозастосуванні, при кваліфікації правопорушень, що спричиняє існування окремого спектра суспільно небезпечних діянь поза правовим полем. Тому актуальною є розробка теоретичних засад закріплення причетності до злочину як окремого самостійного інституту кримінального права та встановлення підстав відповідальності причетних до злочину осіб.

Актуальність дослідження причетності до злочину обумовлена також роллю причетності у протистоянні криміналізації суспільства та втягуванні нових осіб у вчинення основних (попередніх) злочинів, а також у блокуванні можливостей учасників основних (попередніх) злочинів використовувати допомогу інших осіб у приховуванні своїх діянь. Протидія причетності до злочину шляхом реалізації заборони на деякі види причетної до злочину діяльності в рамках єдиної законодавчої концепції дозволить знизити загальний рівень злочинності. Розробка теоретичних положень і нормативної юридичної конструкції причетності до злочину покликана підвищити ефективність правозастосовчої практики за вказаним напрямком за рахунок встановлення меж криміналізації причетних діянь та підстав кримінальної відповідальності причетних до злочину осіб. У той же час, підстави криміналізації причетної до злочину діяльності є критеріями відмежування такої діяльності від участі (у тому числі співучасті) в основному (попередньому) злочині.

Позиції науковців стосовно місця причетності до злочину в кримінально-правовій доктрині є різними, іноді навіть полярними. У науковій літературі питання причетності до злочину досліджувалися такими вченими, як: Г.І. Баймурзін, Ф.Г. Бурчак, А.О. Васильєв, Г.Б. Виттенберг, А.Я. Вишинський, Р. Р. Галиакбаров, В.С. Гелашвілі, М.К. Гнетнев, П.І. Гришаєв, В.М. Дрьомін, С.О. Загороднюк, А.В. Зарубін, О.Ф. Кістяковський, А.П. Козлов, М.Й. Коржанський, Н.С. Косякова, Г.О. Кригер, М.М. Лапунін, О.М. Лемешко, А.Д. Макаров, П.С. Матишевський, Н.А. Мирошніченко, А.В. Наумов, А.С. Омаров, А.А. Піонтковський, С.В. Познишев, Є.В. Пономаренко, Н.Г. Радунцева, Б.Г. Разгільдієв, О.А. Свинарьова, К.М. Серьожкіна, В.Г. Смирнов, Ю.В. Солопанов, М.С. Таганцев, П.Ф. Тельнов, А.М. Трайнін, В.Г. Трифонов, В.О. Туляков, О.В. Ус, В.Д. Філімонов, П.Л. Фріс, Б.С. Утевський, М.Х. Хабібуллін, М.Д. Шаргородський та інші.

Але, незважаючи на наявність наукових розробок із питань причетності до злочину, цю проблематику досліджено лише фрагментарно, все ще залишається не визначеним місце причетності до злочину у кримінально-правовій доктрині та законодавстві. На теперішній час дискусійними залишаються питання щодо зв'язку причетності зі співучастю у злочині та визначення причетності до злочину

як самостійного інституту. Вітчизняний законодавець є досить непослідовним у регулюванні інституту причетності до злочину, а чинний Кримінальний кодекс України (далі – КК України) лише опосередковано визнає існування цього протиправного діяння, встановлюючи окремі його норми споріднено з нормами щодо співучасті у злочині. Поряд із цим, аналіз судової практики, рівня та окремих показників злочинності в Україні, тенденцій реформування кримінальної юстиції свідчить про ряд типових помилок при кваліфікації злочинів за чинними нормами в аспекті інституту причетності до злочину (ч.ч. 6, 7 ст. 27, ст. 198, ст. 396 КК України), неефективного використання потенціалу та превентивних можливостей досліджуваного кримінально-правового інституту.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано в межах плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального права на 2011–2015 рр. «Механізм кримінально-правового впливу в умовах сталого розвитку» як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» за темою «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку Української державності та права» на 2011–2015 рр. (державний реєстраційний номер 0110U000671) та з метою реалізації положень п. 36 «Кримінально-правова характеристика причетності до злочину» Додатку до Переліку пріоритетних напрямків забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 рр., затвердженого наказом МВС України від 29 липня 2010 р. № 347.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка концепції кримінально-правового інституту причетності до злочину в кримінальному праві України та визначення підстав кримінальної відповідальності причетних до злочину осіб.

Для досягнення поставленої мети вирішувалися такі основні завдання:

встановити закономірності історичного процесу законодавчого регулювання інституту причетності до злочину у вітчизняному правовому просторі;

дослідити міжнародно-правові акти у сфері кримінально-правових відносин, ратифікованих Україною, на предмет визначення причетності до злочину або окремих її видів як кримінального правопорушення та вимог щодо встановлення відповідальності за такі протиправні діяння;

з'ясувати особливості законодавчого регулювання причетності до злочину в законодавстві зарубіжних країн у залежності від правової системи;

дослідити доктринальне визначення інституту причетності до злочину в роботах вітчизняних науковців та з'ясувати кримінально-правову природу причетності до злочину;

визначити види причетності до злочину, виявити та обґрунтувати об'єктивні та суб'єктивні ознаки кожного із них, а також підстави відповідальності за вчинення причетності до злочину, фактори соціальної обумовленості та кримінально-правові підстави криміналізації окремих видів причетності до злочину;

запропонувати спосіб реформування кримінального законодавства за рахунок встановлення окремих норм щодо інституту причетності до злочину, відповідальності за його окремі види.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку із вчиненням діянь, які становлять види кримінально-караної причетності до злочину.

Предметом дослідження є інститут причетності до злочину в кримінальному праві України.

Методи дослідження. У дисертаційному дослідженні використано комплекс загальнонаукових та спеціально-наукових методів, які забезпечили об'єктивність аналізу предмета дослідження і стали основою всебічного вивчення проблем інституту причетності до злочину у кримінальному праві України. Діалектичний метод пізнання дозволив виявити протилежності в існуючих критеріях відмежування причетності до злочину та співучасті у ньому, причетності та незлочинної поведінки, основних та спеціальних видів причетності до злочину (п.п. 2.2, 2.3, 3.5). Історичний метод використано для дослідження процесу становлення інституту причетності до злочину в актах вітчизняного кримінального законодавства та в науковій доктрині (п.п. 1.1, 1.3); компаративний метод – для дослідження досвіду окремих країн та приписів міжнародно-правових актів щодо диференціації кримінально-протиправних причетних діянь (п. 1.4); методи системно-структурний та типологізації використано при визначенні законодавчих моделей причетності до злочину (п. 1.4); метод герменевтики знадобився при дослідженні особливостей правової природи причетності до злочину та окремих її видів, встановлення термінів, визначень (п.п. 1.1, 1.2, 2.1, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4); методи конкретно-соціологічний, анкетування та контент-аналізу застосовано для дослідження матеріалів судової практики, результатів анкетування та виокремлення в них проявів причетності до злочину. Для дослідження об'єктивних та суб'єктивних ознак, а також питань впровадження причетності до злочину та окремих її видів у правовій доктрині та кримінальному законодавстві України використано методи формальної логіки.

Емпіричну базу становлять 563 вироки судів першої інстанції з розгляду кримінальних справ; статистичні дані показників стану та рівня злочинності органів внутрішніх справ за період з 2005 р. до 2013 р. включно; статистичні дані Територіального управління Державної судової адміністрації Одеської області за 1999–2000 рр., 2005–2013 рр.; результати проведеного вибіркового заочного індивідуального анкетування серед 624 працівників судових і правоохоронних органів 8 областей України: АР Крим (30 працівників), Вінницька (55 працівників), Дніпропетровська (50 працівників), Запорізька (30 працівників), Одеська (200 осіб, із них 100 практичних працівників), Харківська (158 осіб, із них 40 практичних працівників), Хмельницька (41 працівник), Черкаська (60 працівників) та науковців Національного університету «Одеська юридична академія», Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого та Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших у вітчизняній науці спеціальним комплексним дослідженням інституту причетності до злочину в кримінальному праві України, в якому запропонована

концепція реформування законодавства з огляду на особливості впровадження вказаного інституту.

Наукова новизна відображена у наступних основних положеннях:

вперше:

на підставі аналізу кримінального законодавства країн, що належить до різних типів правових систем, встановлено 4 основні моделі законодавчого регламентування причетності до злочину: модель споріднення причетності до злочину та співучасті у ньому; модель встановлення кримінальної відповідальності за причетність до злочину лише у передбачених Кримінальним кодексом випадках; модель сприяння злочину; модель самостійної правової категорії у кримінальному законодавстві;

запропоновано нову модель нормативного визначення кримінально-правового інституту причетності до злочину, що полягає у доповненні Загальної частини КК України Розділом VI-I «Причетність до злочину», в якому мають міститися норми щодо підстав кримінальної відповідальності за причетність до злочину через визначення родового поняття і видів причетності та норми про підстави звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення причетного діяння, кола осіб, які не можуть бути притягнутими до відповідальності за причетність до злочину, а також доповненні статті 68 КК України новими частинами щодо розміру покарання за причетність до злочину в залежності від тяжкості основного (попереднього) злочину;

обгрунтовано необхідність диференціації заходів кримінально-правового впливу в залежності від тяжкості основного (попереднього) злочину, з приводу якого мала місце причетність до злочину шляхом визначення таким, що не становить суспільної небезпеки діяння, яке утворює причетність до злочину невеликої тяжкості; віднесення до категорії кримінального проступку причетності до злочину середньої тяжкості; встановлення як злочину причетності до тяжкого чи особливо тяжкого злочину;

визначено родове поняття причетності до злочину як умисного або необережного протиправного діяння (дія чи бездіяльність) без ознак співучасті, що пов'язане з основним (попереднім) злочином, але не сприяє та не обумовлює його вчинення;

удосконалено:

визначення суб'єктивних та об'єктивних ознак основних видів причетності до злочину та їх законодавче закріплення, з огляду на особливості їх кримінально-правової природи;

перелік спеціальних видів причетності до злочину, до якого віднесено: легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності; використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів; службову недбалість та бездіяльність військової влади;

систему критеріїв розмежування основних (заздалегідь не обіцяне приховування злочину, злочинця та наслідків злочину; заздалегідь не обіцяне

придбання, отримання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом; заздалегідь не обіцяне потурання злочину; заздалегідь не обіцяне недонесення про злочин) та спеціальних видів причетності до злочину один з одним та із суміжними складами діянь, передбачених ст.ст. 136, 209, 256, 306, 367, 426 КК України;

набули подальшого розвитку:

періодизація законодавчого процесу становлення інституту причетності до злочину шляхом виокремлення таких етапів: давньоруський період; період царської імперії; період падіння царського режиму та становлення радянської держави; період СРСР; період становлення української незалежності; сучасний період розвитку кримінально-правової доктрини;

правова характеристика особливостей зв'язку тяжкості основного (попереднього) злочину та суспільної небезпеки причетного до нього діяння, його вплив на кримінально-правову кваліфікацію та розмір покарання за причетність до злочину;

розмежування причетності до злочину та співучасті у ньому на підставі системної оцінки суб'єктивних та об'єктивних ознак їх складів, шляхом встановлення сукупності критеріїв відмежування вказаних діянь при кваліфікації.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використаними у:

науковій діяльності – для подальшої розробки інституту причетності до злочину;

правотворчості – при розробці проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо інституту причетності до злочину)» (підготовлено проект відповідного Закону);

правозастосовчій діяльності – як рекомендації щодо розмежування видів правопорушень та кваліфікації злочинів, співучасті у злочині та причетності до нього, відмежування окремих видів причетних до злочину діянь та диференціації останніх у залежності від тяжкості основного злочину;

навчальному процесі – під час викладання дисципліни «Кримінальне право України» в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження доповідалися та обговорювалися на: Всеукраїнській студентській науковій конференції «Верховенство права очима правників-початківців», присвяченій 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права (м. Одеса, 26 квітня 2012 р.); IV Всеукраїнських наукових читаннях з кримінальної юстиції пам'яті професора В. П. Колмакова (м. Одеса, 9–10 листопада 2012 р.); Міжнародній науковій конференції молодих вчених, аспірантів і студентів, присвяченій пам'яті видатних вчених-юристів П. О. Недбайла, О. В. Сурілова, В. В. Копейчикова (до 15-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчя Одеської школи права) (м. Одеса, 17–18 листопада 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права», присвяченій 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.); Регіональному науковому семінарі «Закон,

проступок, відповідальність», присвяченому 85-річчю д.ю.н., професора Л. В. Багрія-Шахматова (м. Одеса, 1 лютого 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16–17 травня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених та здобувачів «Юридична осінь – 2013 року» (м. Харків, 14 листопада 2013 р.); Інтернет-конференції «Відповідальність за кримінальні правопорушення у сучасному вимірі», присвяченій пам'яті українського криміналіста, професора Л. В. Багрія-Шахматова (м. Одеса, 27 грудня 2013 р.); Міжнародній науковій конференції студентів та аспірантів «IV Харківські кримінально-правові читання» (м. Харків, 16–17 травня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16–17 травня 2014 р.).

Результати дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес під час викладання курсу «Кримінальне право. Загальна та Особлива частини» (акт впровадження від 21 квітня 2014 року); підготовлений проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо інституту причетності до злочину)» був прийнятий до розгляду та опрацювання Комітетом Верховної Ради України з питань верховенства права та правосуддя (лист № 04-15/13-2313 від 26 серпня 2014 року).

Публікації. Основні теоретичні та практичні висновки, положення та пропозиції дисертаційного дослідження викладено у 19 наукових статтях, 9 з яких опубліковано у наукових фахових виданнях, що входять до переліку видань, затвердженого МОН України, одну статтю опубліковано у зарубіжному науковому виданні.

Структура дисертації обумовлена метою дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, які містять 12 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 264 сторінки, із них основного тексту – 198 сторінок. Список використаних джерел налічує 259 найменувань і розміщений на 27 сторінках, додатки – на 39 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** викладено актуальність теми дослідження, значущість наукової проблеми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, емпіричну базу, охарактеризовано наукову новизну, розкрито теоретичне та практичне значення одержаних результатів, наведено інформацію щодо їх апробації та структури дисертації.

Розділ 1 «Модель інституту причетності до злочину: генезис, міжнародний та зарубіжний досвід» складається з чотирьох підрозділів, які присвячені визначенню сутності причетності до злочину та методологічним основам дослідження цього кримінально-правового інституту.

У **підрозділі 1.1. «Еволюція визначення поняття причетності до злочину в теорії кримінального права»** досліджено генезис поняття причетності до злочину в кримінальному праві з розподілом її доктринального визначення на три групи в залежності від характеру позиціювання науковцями причетності та співучасті у злочині, їх співвідношення та розмежування. Визначено, що

причетність до злочину – це умисне або необережне протиправне діяння (дія чи бездіяльність) без ознак співучасті, що пов'язане з основним (попереднім) злочином, яке не сприяє та не обумовлює його вчинення. Запропоновано визначення основного (попереднього) злочину як суспільно небезпечного діяння, передбаченого Особливою частиною КК України, яке передувало вчиненню причетного діяння та з приводу якого виникає причетність до злочину. Встановлено основні ознаки причетності до злочину: причетна до злочину особа не бере безпосередньої участі у його вчиненні; діяння причетних осіб не перебуває у причинно-наслідковому зв'язку із вчиненням іншою особою основним (попереднім) злочином; не характеризується єдністю умислу виконавця основного (попереднього) злочину та причетної особи; ступінь суспільної небезпеки причетного діяння залежить від ступеня суспільної небезпеки основного (попереднього) злочину.

У *підрозділі 1.2. «Методологічні засади дослідження причетності до злочину»* доведено, що важливим аспектом ідеї конструювання самостійного інституту причетності до злочину як концепції є необхідність максимально точного фіксування межі між причетністю, співучастю та незлочинною поведінкою. Аргументовано, що така межа має бути чітко встановленою та визначеною саме за допомогою нормативної оцінки та законодавчого закріплення. Через визначення інституту кримінального права, проєкціонування його ознак на причетність до злочину встановлено, що специфічна роль інституту причетності до злочину полягає в тому, що в його нормах має: 1) розкриватися загальні об'єктивні та суб'єктивні ознаки, властиві випадкам вчинення умисного або необережного діяння без ознак співучасті, яке не обумовлювало та не сприяло вчиненню основного (попереднього) злочину; 2) визначатися коло осіб, які мають нести відповідальність за таку злочинну поведінку; 3) встановлюватися правові підстави кримінальної відповідальності за вчинення причетного до злочину діяння.

У *підрозділі 1.3. «Інститут причетності до злочину у вітчизняному кримінальному законодавстві: історичний аспект»* проаналізовано норми актів кримінального законодавства різних історичних періодів на предмет нормативного закріплення та характеру регулювання причетності до злочину.

Аналіз процесу законодавчого закріплення причетності до злочину, узагальнення наукових доробок та звернення до першоджерел надав можливість виокремити 6 періодів становлення інституту причетності: 1) давньоруський (XI – XIV ст.ст.); 2) період царської імперії (XV – перша половина XIX ст.); 3) період падіння царського режиму та становлення радянської держави (друга половина XIX ст. – 1922 рік); 4) період існування СРСР (1922 – 1990 рр.); 5) період становлення української незалежності (1990 – 2001 рр.); 6) сучасний період розвитку кримінально-правової доктрини (починаючи із прийняття у 2001 р. Кримінального кодексу України – до теперішнього часу). Логічним продовженням лінії розвитку причетності до злочину в законодавстві у сучасному періоді є закріплення її як самостійного інституту.

У *підрозділі 1.4. «Міжнародні стандарти та зарубіжний досвід законодавчого регулювання причетності до злочину»* здійснено аналіз міжнародних договорів у сфері кримінально-правових відносин, до яких

приєдналась Україна, на підставі чого зроблено висновок, що такі нормативно-правові акти визначають протиправність та вимагають відповідної реакції з боку держави у вигляді притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчиняють сприяння, приховування, придбання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом, неповідомлення відомої або необхідної інформації щодо злочину на будь-якій стадії його вчинення, наслідків злочину тощо. Встановлено необхідність гармонізації та приведення національного кримінального законодавства у відповідність до актів міжнародного характеру в частині визначення кримінально караними усього спектра причетних до злочину діянь.

Дослідження норм кримінального законодавства зарубіжних країн дозволило виявити певні особливості визначення причетності до злочину та кримінальної відповідальності в залежності від типу правової системи права в цілому, та законодавчої техніки, зокрема. Так, на основі здійсненого дослідження у цьому напрямку вдалося виокремити чотири законодавчі моделі визначення причетності до злочину та окремих її видів: 1) модель споріднення причетності до злочину та співучасті у ньому, яка характеризується відсутністю розмежування цих кримінально-правових явищ та диференціації покарання в залежності від вчиненого виду діяння (США); 2) модель встановлення кримінальної відповідальності за причетність до злочину лише у передбачених Кримінальним кодексом випадках (Швеція, Республіка Казахстан, Республіка Вірменія, Киргизька Республіка, Туркменістан, Грузія, КНР, Японія, ФРГ, Росія, Україна); 3) модель сприяння злочину (Данія, Іспанія). У силу особливостей законодавства в цілому та кримінального права, зокрема, поняття «співучасть» та «причетність» не розрізняються, в окремих випадках не згадуються взагалі, а такі діяння збірно називаються сприянням; 4) модель самостійної правової категорії у кримінальному законодавстві (Йорданія, Республіка Узбекистан, Республіка Білорусь, Республіка Гана, Франція). Така модель визначення причетності в законодавстві характеризується закріпленням поняття причетності до злочину в Загальній частині Кримінального кодексу та встановлення кримінальної відповідальності за окремі склади діянь, які є видами причетності до злочину.

Розділ 2 «Місце інституту причетності до злочину в доктрині кримінального права та законодавстві України» складається з трьох підрозділів, які присвячені дослідженню кримінально-правової характеристики причетності до злочину, її розмежуванню зі співучастю та діяннями, які не становлять суспільної небезпеки.

У підрозділі 2.1. «Кримінально-правова характеристика причетності до злочину» досліджено об'єктивні та суб'єктивні ознаки причетності до злочину.

Суспільна небезпека причетності до злочину полягає у створенні перешкод діяльності державних органів у частині попередження злочинності, розкритті злочинів, своєчасному відверненні наслідків суспільно небезпечного діяння та притягненні винних осіб до кримінальної відповідальності. Об'єктивна сторона заздалегідь не обіцяного приховування злочину, злочинця та наслідків злочину та заздалегідь не обіцяного придбання, отримання чи збуту майна, здобутого злочинним шляхом, є можливою у вигляді дії (порушення нормативної заборони), а заздалегідь не обіцяного потурання злочину та заздалегідь не обіцяного

недонесення про злочин – у вигляді злочинної бездіяльності (невиконання покладеного обов'язку). Суб'єктом причетності до злочину визначається фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку (загальний суб'єкт) на момент вчинення такого діяння. Окрім того, причетне до злочину діяння може бути вчинено спеціальним суб'єктом, на який прямо покладено обов'язок щодо припинення злочину (при службовому потуранні). Суб'єктивна сторона заздалегідь не обіцяного приховування злочину, злочинця та наслідків злочину; заздалегідь не обіцяного придбання, отримання чи збуту майна, здобутого злочинним шляхом та заздалегідь не обіцяного недонесення про злочин характеризується виною лише у виді прямого умислу. Заздалегідь не обіцяне потурання злочину є можливим як із прямим умислом, так і з необережності, у разі вчинення цього виду причетності до злочину службовою особою.

У підрозділі 2.2. *«Особливості відмежування причетності до злочину від співучасті у вчиненні злочину»* здійснено системне дослідження особливостей суб'єктивних та об'єктивних ознак діяння, яке утворює причетність до злочину та діяння, вчинене у співучасті. На підставі цього, критеріями відмежування причетності до злочину від співучасті у злочині запропоновано такі положення: 1) на відміну від співучасті у злочині, при причетності до злочину відсутня спільність умислу виконавця основного (попереднього) злочину та причетної особи; 2) для виконавця основного (попереднього) злочину та причетної до нього особи характерною є відсутність спільного передбачення наслідків злочинного діяння та бажання їх настання; 3) виконавець основного (попереднього) злочину не пов'язаний із причетною особою прагненням досягти спільної кінцевої мети; 4) причетна до злочину особа не бере особистої участі у вчиненні основного (попереднього) злочину; 5) у порівнянні із співучастю, причетності до злочину не притаманна єдність ознак об'єктивної сторони діяння; 6) виконавець основного (попереднього) злочину та причетна до нього особа не об'єднують зусиль та не вчиняють сумісних активних дій, спрямованих на досягнення спільного злочинного наслідку; 7) часовий критерій розмежування відіграє роль при встановленні особливостей початкового моменту причетного діяння, який завжди не співпадає з початком виконання співучасті чи її формування.

У підрозділі 2.3. *«Розмежування причетності до злочину та незлочинної поведінки»* здійснено розмежування кримінально-каранної причетності до злочину та поведінки, що не тягне за собою наслідків у вигляді кримінального покарання чи іншого обмеження прав та свобод особи.

Аргументовано положення щодо недоцільності притягнення до кримінальної відповідальності причетних до злочину осіб, які є близькими родичами особи, винної у вчиненні основного (попереднього) злочину, з приводу якого і виникає причетність. На підставі здійсненого дослідження, вивчення особливостей кримінально-правової природи причетності до злочину, встановлення значення та характеру суспільної небезпеки, факторів соціальної обумовленості, нормативних підстав та результатів дослідження емпіричної бази запропоновано: причетність до злочину невеликої тяжкості вважати діянням, що не містить суспільної небезпеки та не вимагає застосування заходів кримінально-правового впливу; недонесення про тяжкий чи особливо тяжкий

злочин та діяння, які утворюють інший вид причетності до злочину середньої тяжкості віднести до категорії кримінального проступку, із застосуванням до таких осіб тих кримінально-правових заходів, які будуть властивими цій категорії правопорушень. Реалізація такої відповідальності має відбуватися в аспекті загальної концепції внесення категорії проступку до кримінального законодавства України на тих самих підставах та із застосуванням відповідних заходів державного примусу.

Причетність до тяжких та особливо тяжких злочинів визначається як злочин, відповідно причетність до особливо тяжкого злочину характеризується більш високим ступенем суспільної небезпеки. Для того, щоб диференціювати суспільну небезпеку причетних діянь до тяжких чи особливо тяжких злочинів, слід використовувати такі показники, як характер і ступінь суспільної небезпеки основного (попереднього) злочину, його тяжкість. Характер суспільної небезпеки визначається поєднанням ознак об'єкта посягання (категорії порушених злочином суспільних відносин), злочинних наслідків (фізичних, економічних тощо), форми вини (умисної або необережної) та способу вчинення злочину.

Розділ 3 «Визначення та кримінально-правова характеристика видів причетності до злочину» складається з п'яти підрозділів, які присвячені дослідженню кримінально-правової характеристики основних видів причетності до злочину, їх розмежуванню між собою та із спеціальними видами причетності до злочину.

У підрозділі 3.1. «Заздалегідь не обіцяне приховування злочину, злочинця та наслідків злочину» здійснено аналіз кримінально-правової характеристики заздалегідь не обіцяного приховування злочину, злочинця та наслідків злочину. Визначено, що приховування злочину, злочинця та наслідків злочину – це заздалегідь не обіцяна умисна діяльність причетної особи, яка вчиняється після закінчення основного (попереднього) злочину та спрямована на приховування або допомогу у приховуванні особи злочинця, факту вчинення злочину, обставин та наслідків злочину.

У підрозділі 3.2. «Заздалегідь не обіцяне придбання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом» досліджено об'єктивні та суб'єктивні ознаки цього виду причетності до злочину та запропоновано визначити, що придбання, отримання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом – це заздалегідь не обіцяна умисна діяльність причетної особи без ознак співучасті, яка полягає у вчиненні чи наданні допомоги у придбанні, отриманні чи збуті такого майна. Доведено, що нині чинна конструкція об'єктивної сторони вказаного діяння не виправдано охоплює форму «зберігання», яку на підставі аналізу емпіричного матеріалу та особливостей кримінально-правової природи причетності до злочину запропоновано виключити зі складових об'єктивної сторони придбання, отримання чи збуту майна, здобутого злочинним шляхом у зв'язку із її поглинанням іншим видом причетності до злочину, а саме заздалегідь не обіцяним приховуванням злочину, злочинця та наслідків злочину.

У підрозділі 3.3. «Заздалегідь не обіцяне потурання злочину» цей вид причетності до злочину визначено як умисне заздалегідь не обіцяне не перешкоджання достовірно відомому злочину, що готується або вчиняється у

випадках, коли потурач повинен був і міг йому перешкодити. Запропоновано також визначення потурання, вчиненого службовою особою: службове потурання – умисне або необережне заздалегідь не обіцяне не перешкоджання достовірно відомому злочину, що готується або вчиняється у випадках, коли службова особа повинна була і могла йому перешкодити. Обґрунтовано необхідність застосування кримінально-правових заходів до службових осіб, в обов'язки яких входить розкриття злочинів, їх попередження, встановлення особи злочинця та притягнення до кримінальної відповідальності осіб, що вчинили потурання з необережності.

У *підрозділі 3.4. «Недонесення про злочин»* міститься пропозиція щодо визначення недонесення про достовірно відомий злочин як умисного заздалегідь не обіцяного неповідомлення відповідним державним органам достовірної відомої інформації про готування злочину, його вчинення чи вже закінчений злочин, даних про особу, яка вчинила злочин та обставин вчинення злочину. Аналіз емпіричного матеріалу приводить до висновку, що на підставі нині діючих норм кримінального закону особи, які вчинили цей вид правопорушення, притягуються до кримінальної відповідальності у порядку, передбаченому ст. 396 КК України, що є порушенням конституційних та галузевих принципів. Внаслідок аналізу генезису нормативного закріплення недонесення про злочин, тенденцій сучасної доктрини кримінального права, кримінально-правової природи досліджуваного виду причетності, особливостей суспільної небезпеки цього діяння, характеру шкоди, якої завдано внаслідок вчинення недонесення, критеріїв соціальної обумовленості запропоновано заздалегідь не обіцяне недонесення про достовірно відомий тяжкий чи особливо тяжкий злочин віднести до категорії кримінального проступку із застосуванням відповідних заходів кримінально-правового впливу до причетної особи, винної у його вчиненні.

У *підрозділі 3.5. «Загальна характеристика спеціальних видів причетності до злочину»* визначено та конкретизовано критерії розмежування основних та спеціальних видів причетності до злочину один з одним та із суміжними складами злочинів. Склад злочину, передбачений ст. 136 КК України, є спеціальним видом потурання лише у випадках вчинення злочину з потерпілим як обов'язковою ознакою складу злочину, з урахуванням того, що суб'єкт цього злочину та потурач не можуть бути однією особою; діяння, передбачені ст.ст. 209, 256, 306 КК України, є спеціальними видами приховування злочину. На підставі особливостей кримінально-правової характеристики, кримінальна відповідальність за вчинення визначених спеціальних видів причетності до злочину настає на основі галузевих принципів та загальних засад призначення покарання. Окрім того, встановлено, що положення щодо звільнення від кримінальної відповідальності за причетність до злочину близьких родичів та членів сім'ї не поширюється на спеціальні види причетності до злочину; ознака заздалегідь наданої обіцянки також не впливає на загальні правила кваліфікації спеціальних видів причетності.

ВИСНОВКИ

До основних результатів дослідження, які мають теоретичне та практичне значення, слід віднести такі положення:

1. Причетність до злочину – це умисне або необережне протиправне діяння (дія чи бездіяльність) без ознак співучасті, що пов'язане з основним (попереднім) злочином, яке не сприяє та не обумовлює його вчинення.

2. Кримінально-правовий інститут причетності до злочину визначається як сукупність правових норм, закріплених у рамках окремого розділу Загальної частини КК України, спрямованих на врегулювання суспільних відносин, які виникають із приводу умисних або необережних протиправних діянь без ознак співучасті, що пов'язані з основним (попереднім) злочином, але не сприяли та не обумовлювали його вчинення. З урахуванням особливостей внутрішньої побудови кримінального законодавства, його поділу на відповідні структурні елементи, нормативне врегулювання причетності до злочину вбачається необхідним лише як самостійний інститут кримінального закону. Такий підхід повною мірою відповідає вимогам кодифікації та систематизації КК України, послідовному та об'єктивному викладу нормативного матеріалу, що має допомогти оптимізувати юридичну техніку та алгоритм правозастосовчої діяльності, зорієнтувати органи правоохоронної діяльності на підвищення ефективності реалізації норм щодо причетності до злочину, надати можливість повною мірою використовувати превентивний потенціал указанного інституту кримінального права.

3. На підставі аналізу генезису процесу становлення інституту причетності до злочину у вітчизняному законодавстві, науковій доктрині, досвіду зарубіжних країн та емпіричної бази визначено 4 основні види причетності до злочину: заздалегідь не обіцяне приховування злочину, злочинця та наслідків злочину; заздалегідь не обіцяне придбання, отримання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом; заздалегідь не обіцяне потурання злочину та заздалегідь не обіцяне недонесення про злочин.

4. Розмежування співучасті у злочині та причетності до злочину запропоновано здійснювати на підставі таких критеріїв: на відміну від співучасті, за причетності до злочину є відсутньою спільність умислу виконавця основного (попереднього) злочину та причетної особи; для виконавця основного (попереднього) злочину та причетної до нього особи характерною є відсутність спільного передбачення наслідків злочинного діяння та бажання їх настання; виконавець основного (попереднього) злочину не пов'язаний із причетною особою прагненням досягти спільної кінцевої мети; причетна до злочину особа не бере особистої участі у вчиненні основного (попереднього) злочину; у порівнянні зі співучастю, причетності до злочину не притаманна єдність ознак об'єктивної сторони діяння; виконавець основного (попереднього) злочину та причетна до нього особа не об'єднують зусиль та не вчиняють сумісних активних дій, спрямованих на досягнення спільного злочинного наслідку; часовий критерій розмежування відіграє роль при встановленні особливостей початкового моменту причетного діяння, який завжди не співпадає з початком співучасті чи її формуванням.

5. У результаті здійсненого дослідження встановлено ряд підстав для визначення кримінально-правової заборони причетності до злочину: 1) суспільна небезпека причетності до злочину, яка має прояв у завданні шкоди охоронюваним суспільним відносинам; 2) типовість і достатня поширеність причетності до злочину, що підтверджується дослідженням емпіричного матеріалу; 3) наявність прогалин у позитивному праві, норм неконкретизованого змісту, що у своїй сукупності призводить до проблем кваліфікаційного характеру (на основі не чітких та неоднозначних підстав кримінальної відповідальності за причетні до злочину діяння) та існування визначеного спектра протиправних діянь поза правовим полем; 4) із попередньо визначених положень впливає така підстава – необхідність застосування заходів кримінально-правового впливу до осіб, які вчинили причетне до злочину діяння.

6. На основі дослідження характеру та ступеня суспільної небезпеки причетності до злочину, кримінально-правової природи такого типу антисуспільної поведінки аргументовано диференційований підхід до визначення заходів кримінально-правового впливу за причетність до злочину. Так, діяння, яке становить причетність до злочину невеликої тяжкості, визначено таким, що не містить суспільної небезпеки та не вимагає застосування заходів державного примусу; діяння, яке становить причетність до злочину середньої тяжкості містить ознаки кримінального проступку та вимагає застосування відповідних цій категорії правопорушень заходів кримінально-правового впливу; причетність до тяжких та причетність до особливо тяжких злочинів становлять злочин і різняться між собою ступенем суспільної небезпеки, що має відображатися у розмірі покарання.

7. Запропоновано доповнити Загальну частину КК України кодексу Розділом VI-І «Причетність до злочину» такого змісту:

«Стаття 31-1. Причетність до злочину

1. Причетність до злочину – це умисне або необережне протиправне діяння (дія або бездіяльність) без ознак співучасті, що пов'язане з основним (попереднім) злочином, яке не сприяє та не обумовлює його вчинення.

2. Причетність до злочину невеликої тяжкості не є кримінально караною дією чи бездіяльністю.

3. Причетність до злочину середньої тяжкості визнається кримінальним проступком.

4. Причетність до тяжкого чи особливо тяжкого злочину визнається злочином.

Примітка: Основний (попередній) злочин – це суспільно небезпечне діяння, передбачене Особливою частиною цього Кодексу, яке передувало вчиненню причетного діяння та з приводу якого виникає причетність до злочину. Причетність до основного (попереднього) злочину може виникати на стадії його готування, замаху або закінченого злочину.

Стаття 31-2. Види причетності до злочину

1. Приховування злочину, злочинця та наслідків злочину – заздалегідь не обіцяна умисна діяльність причетної особи, яка вчиняється після закінчення основного (попереднього) злочину та спрямована на приховування або допомогу

у приховуванні особи злочинця, факту скоєння злочину, обставин та наслідків злочину.

2. Придбання, отримання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом – заздалегідь не обіцяна умисна діяльність причетної особи без ознак співучасті, яка полягає у вчиненні або наданні допомоги у придбанні, отриманні чи збуті майна, попередньо здобутого злочинним шляхом.

3. Потурання злочину – умисне заздалегідь не обіцяне не перешкоджання достовірно відомому злочину, що готується або вчиняється у випадках, коли потурач міг йому перешкодити.

4. Потурання злочину, вчинене службовою особою – умисне або необережне заздалегідь не обіцяне не перешкоджання достовірно відомому злочину, що готується або вчиняється у випадках, коли службова особа повинна була і могла йому перешкодити.

5. Недонесення про достовірно відомий тяжкий чи особливо тяжкий злочин (кримінальний проступок) – це умисне заздалегідь не обіцяне повідомлення відповідним державним органам достовірної відомої інформації про готування злочину, його вчинення чи вже закінчений злочин, даних про особу, яка вчинила злочин, обставин вчинення злочину.

Стаття 31-3. Кримінальна відповідальність причетних до злочину осіб

1. Кримінальна відповідальність за причетність до злочину настає за відповідною частиною статті 31-2 та тією статтею (частиною статті) Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає відповідальність за основний (попередній) злочин.

2. Не підлягає кримінальній відповідальності причетна до тяжкого чи особливо тяжкого злочину особа, яка до повідомлення про підозру особі, винній у вчиненні основного (попереднього) злочину добровільно повідомляє державні органи про злочин, особу злочинця, обставини злочину, наслідки злочину чи майно, здобуте злочинним шляхом, або виконує необхідні для попередження цього злочину дії.

3. Не підлягають кримінальній відповідальності члени сім'ї та близькі родичі, діяння яких містить ознаки причетності до основного (попереднього) злочину, з приводу якого може існувати причетність до злочину, та потерпілий від попереднього злочину.

Примітка. Членами сім'ї та близькими родичами у статті 31-2 вважаються: чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають не менше п'яти років, але не перебувають у шлюбі, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки».

8. Поряд із цим, для остаточно конкретизованого нормативного закріплення інституту причетності до злочину та встановлення чіткого розміру та виду покарання, яке має бути застосованим до причетної особи, на підставі здійсненого аналізу особливостей похідного від основного (попереднього) злочину характеру

суспільної небезпеки причетності до тяжкого чи особливо тяжкого злочину, статтю 68 КК України запропоновано доповнити частинами 5 та 6 такого змісту:

«5. За вчинення причетності до тяжкого злочину строк або розмір покарання не може перевищувати однієї четвертої максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу за закінчений попередній злочин.

6. За вчинення причетності до особливо тяжкого злочину строк або розмір покарання не може перевищувати однієї третьої максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу за закінчений попередній злочин».

9. Шляхом внесення до КК України указаних змін запропоновано закріпити причетність до злочину як самостійний кримінально-правовий інститут, що, у свою чергу, ліквідує існуючі прогалини у позитивному праві, вирішить колізії, які виникають при кваліфікації причетних до злочину діянь на підставі чинних норм, установить чіткі підстави кримінальної відповідальності причетних до злочину осіб, визначить коло суб'єктів, які не можуть бути притягнутими до кримінальної відповідальності за даний вид правопорушення, вирішить спеціальні питання звільнення від кримінальної відповідальності за причетність до злочину. Превентивний характер запропонованих норм, повною мірою відповідає визначенням завданням кримінального права, його функціям та принципам, що матиме позитивний вплив у сфері запобігання, попередження та протидії злочинності заходами кримінально-правового впливу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Пілявська Л. М. Законодавче закріплення причетності до злочину: історичний аспект / Л.М. Пілявська // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць / гол. ред. С.В. Ківалов; відп. за вип. В. М. Дрьомін. – О. : Юрид. л-ра. 2012. – Вип. 65. – С. 635–642.

2. Пілявська Л. М. Визначення поняття причетності до злочину в теорії кримінального права / Л.М. Пілявська // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць / гол. ред. С.В. Ківалов; відп. за вип. В. М. Дрьомін. – О. : Юрид. л-ра. 2012. – Вип. 67. – С. 662–668.

3. Пілявська Л. М. Заздалегідь не обіцяне приховування злочину, злочинця та наслідків злочину як один із видів причетності до злочину / Л.М. Пілявська // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць / гол. ред. С.В. Ківалов; відп. за вип. В. М. Дрьомін. – О. : Юрид. л-ра. 2012. – Вип. 68. – С. 598–603.

4. Пілявська Л. М. Заздалегідь не обіцяне потурання злочину як вид причетності до злочину / Л.М. Пілявська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. «Право». – 2012. – Вип. 20. – Ч. 2. – С. 69–71.

5. Пілявська Л. М. Заздалегідь не обіцяне придбання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом як один із видів причетності до злочину / Л.М. Пілявська // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць / гол. ред. С.В. Ківалов; відп. за вип. В. М. Дрьомін. – О. : Юрид. л-ра. 2013. – Вип. 69. – С. 645–651.

6. Абакіна-Пілявська Л. М. Заздалегідь обіцяне недонесення про злочин як вид причетності до злочину / Л. М. Абакіна-Пілявська // Часопис Академії адвокатури України. – № 3 (20). – 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/724/728>

7. Абакіна-Пілявська Л. М. Міжнародні стандарти криміналізації причетності до злочину / Л.М. Абакіна-Пілявська // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. «Юридичні науки». – 2013. – № 4. – С. 108–111.

8. Абакина-Пиливская Л. Н. Прикосновенность к преступлению в уголовном законодательстве разных правовых систем / Л. Н. Абакина-Пиливская // Юридическая наука. – 2014. – № 1. – С. 60–64.

9. Абакіна-Пілявська Л. М. Причетність до злочину як кримінально-правовий інститут / Л. М. Абакіна-Пілявська // Митна справа. – 2014. – № 2(92). – Ч. 2, кн. 1. – С. 108–114.

10. Пілявська Л. М. Місце причетності до злочину в Кримінальному кодексі / Л. М. Пілявська // Верховенство права очима правників-початківців : матеріали Всеукр. студ. наук. конф., присв. 15-річчю Націон. ун-ту «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права (м. Одеса, 26 квітня 2012 р.). – О. : Фенікс. – С. 645–647.

11. Пілявська Л. М. Співвідношення причетності до злочину з основним злочином / Л.М. Пілявська // IV Всеукраїнські наукові читання з кримінальної юстиції пам'яті професора В. П. Колмакова : матеріали конф. (м. Одеса, 9-10 листопада 2012 р.). – О., 2012. – С. 104–106.

12. Пілявська Л. М. Причетність до злочину в кримінально-правовій доктрині / Л. М. Пілявська // Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави : матеріали Міжнар. наук. конф. молод. вчених, аспірантів і студентів, присв. пам'яті видатних вчених-юристів П. О. Недбайла, О. В. Сурілова, В.В. Копейчикова (до 15-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчя Одеської школи права) (м. Одеса, 17–18 листопада 2012 р.). – О. : Фенікс. – С. 93–95.

13. Пілявська Л. М. Момент, з якого можлива причетність до злочину / Л.М. Пілявська // Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присв. 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.) / відп. за вип. В. М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична література». – О. : Фенікс. – С. 245–247.

14. Пілявська Л. М. Щодо питання причетності до злочину / Л.М. Пілявська // Закон, проступок, відповідальність : матеріали Регіон. наук. семінару, присв. 85-річчю д.ю.н., проф. Л. В. Багрія-Шахматова (м. Одеса, 1 лютого 2013 р.). Націон. ун-т «Одеська юридична література». – О., 2013. – С. 97–99.

15. Пілявська Л. М. Кримінально-правова характеристика вини у причетності до злочину / Л.М. Пілявська // Правове життя сучасної України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 16–17 травня 2013 р.). Т. 2. / відп. за вип. В.М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – О. : Фенікс, 2013. – С. 366–368.

16. Абакіна-Пілявська Л. М. Види причетності до злочину / Л. М. Абакіна-Пілявська // Юридична осінь – 2013 : Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 листопада 2013 р.). – Х. : Право, 2013. – С. 426–429.

17. Абакіна-Пілявська Л. М. Малозначність як ознака причетності до злочину невеликої тяжкості / Л. М. Абакіна-Пілявська // Відповідальність за кримінальні правопорушення у сучасному вимірі : матеріали Інтернет-конференції (м. Одеса, 27 грудня 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://onua.edu.ua/downloads/crime_pravo/internet-conf-27122013.doc

18. Абакіна-Пілявська Л. М. Заздалегідь не обіцяне потурання злочину, вчинене службовою особою / Л. М. Абакіна-Пілявська // Четверті харківські кримінально-правові читання : тези доп. та наук. повідомл. сучасн. міжнар. наук. конф. студентів та аспірантів, Харків, 16–17 травня 2014 р. / ред. кол.: В. Я. Тацій (голов. ред.) та ін. – Х. : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого : Право, 2014. – С. 116–118.

19. Абакіна-Пілявська Л. М. Причетність до основного (попереднього) злочину / Л. М. Абакіна-Пілявська // Правове життя сучасної України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присв. ювілею академіка С. В. Ківалова (м. Одеса, 16–17 травня 2014 р.) : у 2 т. Т. 1 / відп. ред. В. М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична література». – О. : Юрид. л-ра, 2014. – С. 550–552.

АНОТАЦІЯ

Абакіна-Пілявська Л. М. Інститут причетності до злочину в кримінальному праві України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія, кримінально-виконавче право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2014.

Дисертація є одним із перших в Україні комплексним дослідженням інституту причетності до злочину в кримінальному праві України. На основі методології сучасної теорії кримінального права досліджено визначення причетності до злочину, види причетних до злочину діянь, кримінально-правову характеристику кожного із запропонованих видів, визначено критерії розмежування причетності до злочину та співучасті у злочині. Досліджено генезис нормативного закріплення причетності до злочину, зарубіжний досвід регулювання причетності до злочину та міжнародні стандарти криміналізації діянь, які містять ознаки причетності до злочину. Запропоновано диференційований підхід до застосування заходів кримінально-правового впливу за такі діяння: причетність до злочину невеликої тяжкості не становить суспільної небезпеки; причетність до злочину середньої тяжкості являє собою кримінальний проступок; злочином визначається

причетність до тяжких та особливо тяжких злочинів (окрім недонесення про тяжкий чи особливо тяжкий злочин, яке становить кримінальний проступок).

Запропоновано закріпити інститут причетності до злочину та доповнити Загальну частину КК України новим Розділом VI-I «Причетність до злочину», в якому передбачити норми щодо підстав кримінальної відповідальності за причетність, через визначення родового поняття і видів причетності, та норми щодо підстави звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення причетного протиправного діяння, кола осіб, які не можуть бути притягнутими до відповідальності за причетність до злочину. А також доповнити статтю 68 КК України новими частинами щодо розміру покарання за причетність до злочину в залежності від тяжкості основного (попереднього) злочину.

Ключові слова: причетність до злочину, основний (попередній) злочин, заздалегідь не обіцяне приховування злочину, злочинця та наслідків злочину, заздалегідь не обіцяне придбання, отримання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом, заздалегідь не обіцяне потурання злочину, недонесення про злочин.

АННОТАЦИЯ

Абакина-Пилявская Л. Н. Институт прикосновенности к преступлению в уголовном праве Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология, уголовно-исполнительное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2014.

Диссертация является одним из первых в Украине комплексным исследованием института прикосновенности к преступлению в уголовном праве Украины. Предложено определение прикосновенности к преступлению – это умышленное или неосторожное противоправное деяние (действие или бездействие) без признаков соучастия, связанное с основным (предыдущим) преступлением, но которое не способствовало и не обуславливало его совершения.

На основании анализа генезиса процесса становления института прикосновенности к преступлению в отечественном законодательстве, научной доктрины, опыта зарубежных стран и эмпирической базы определены 4 основных вида прикосновенности к преступлению: заранее не обещанное укрывательство преступления, преступника и последствий преступления; заранее не обещанное приобретение или сбыт имущества, добытого преступным путем; заранее не обещанное попустительство преступления и заранее не обещанное недонесение о преступлении.

Исследован генезис нормативного закрепления прикосновенности к преступлению, зарубежный опыт регулирования прикосновенности к преступлению и международные стандарты криминализации деяний, содержащих признаки прикосновенности к преступлению.

В результате исследования установлен ряд оснований для определения уголовно-правового запрета прикосновенности к преступлению: общественная опасность прикосновенности к преступлению, которая проявляется в нанесении вреда охраняемым общественным отношениям; типичность и достаточная распространенность прикосновенности к преступлению, что подтверждается исследованием эмпирического материала; наличием пробелов в позитивном праве, норм неконкретизированного содержания, что в своей совокупности приводит к проблемам квалификационного характера (на основе нечетких и неоднозначных оснований уголовной ответственности за прикосновенные к преступлению действия) и существованию определенного спектра общественно опасных деяний вне правового поля. Из изложенного вытекает необходимость применения мер уголовно-правового воздействия к лицам, совершившим прикосновенное к преступлению деяние.

Доказано также, что в отличие от соучастия, при прикосновенности к преступлению отсутствует совместность умысла исполнителя основного (предыдущего) преступления и прикосновенного лица; для исполнителя основного (предыдущего) преступления и прикосновенного к нему лица характерно отсутствие общего предвидения последствий преступного деяния и желание их наступления; исполнитель основного (предыдущего) преступления не связан с прикосновенным лицом стремлением достичь единой конечной цели; прикосновенное к преступлению лицо не принимает непосредственного участия в совершении основного (предыдущего) преступления; исполнитель основного (предыдущего) преступления и прикосновенное к нему лицо не объединяют усилий и не совершают совместных деяний, направленных на достижение общего преступного результата.

По итогам осуществленного исследования предложен дифференцированный подход к применению мер уголовно-правового воздействия за такие деяния: прикосновенность к преступлению небольшой тяжести не является общественно опасным деянием; прикосновенность к преступлению средней тяжести являет собой уголовный проступок; преступлением является прикосновенность к тяжким и особо тяжким преступлениям (кроме недонесения о тяжком или особо тяжком преступлении, которое составляет уголовный проступок).

Предложено закрепить институт прикосновенности к преступлению и дополнить Общую часть УК Украины новым разделом VI-I «Прикосновенность к преступлению», в котором содержались бы нормы об основаниях уголовной ответственности за прикосновенность к преступлению, определение родового понятия и видов прикосновенности, нормы об основаниях освобождения от уголовной ответственности за совершение прикосновенного деяния, круга лиц, которые не могут быть привлечены к ответственности за прикосновенность к преступлению. А также предлагается дополнить статью 68 УК Украины новыми частями относительно размера наказания за прикосновенность к преступлению в зависимости от тяжести основного (предыдущего) преступления.

Ключевые слова: прикосновенность к преступлению, основное (предыдущее) преступление, заранее не обещанное укрывательство преступления,

преступника и последствий преступления, заранее не обещанное приобретение, получение или сбыт имущества, добытого преступным путем, заранее не обещанное попустительство преступления, недонесение о преступлении.

SUMMARY

Abakina-Pilyavska L.M. **The implication to the crime as a criminal institution.** – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology, Criminal Executive Law. – National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2014.

The dissertation is one of the first in Ukraine complex research of the institute of implication to the crime in the criminal law of Ukraine. Based on the methodology of the modern theory of criminal law the following was investigated: the definition of implication to the crime, types of conduct implicated to the crime, criminal and legal characteristics of each proposed species; also the demarcation criteria which differentiates implication to the crime and complicity in the crime was defined. The genesis of regulatory consolidation of implication to the crime, foreign experience in regulating the implication to the crime and the criminalization of acts of international standards that have elements of implication to the crime were investigated. There was proposed a differentiated approach to the application of penal exposure for such actions: the implication to the minor offense does not constitute a public danger; implication to the misdemeanor is a criminal offense; crime is defined as implication to serious, especially serious crimes (except for failure to report a serious or especially serious crime, which is a criminal offense).

There was proposed to fix the institute of implication to the crime and to complement the general part of the Criminal Code of Ukraine with new Section VI-I «Implication to the crime», which provide for regulations on the grounds of criminal responsibility for implication by defining generic concepts and types of implication, and regulations on the grounds excluding criminal responsibility for implication to the committing a wrongful act, the persons who can not be prosecuted for their implication to the crime, and to amend Article 68 of the Criminal Code of Ukraine with new parts on the amount of the penalty for implication to the crime, depending on the severity of the main (previous) crime.

Keywords: implication to the crime, the main (previous) crime, concealment of the crime, the offender and the consequences of the crime not previously promised, purchasing, receiving, or sale of property obtained by crime not previously promised, condoning crime not previously promised, failure to report a crime.